

OBIŠČITE PRELEPI VIETNAM

ABC današnje agresivne vojne

Obiščite prelepi Vietnam!

— Da, prav ste brali: »Obiščite prelepi Vietnam!« tako piše v brošuri, ki jo je izdal vietnamski potovalni urad, in to še januarja 1967. Ta klic res ni izzvenel v prazno. Čeprav lahko domnevamo, da so ameriški vojaki natrpali vse tiste hiše, ki jih še niso porušili, se je vendarle očitno našlo še dovolj prostora za druge vsiljivce, zakaj število turistov se je leta 1966, kljub temu, da so padale na Vietnam napalm bombe, da so gorele vasi in se otroci spreminjali v žolico, podvojilo: povečalo se je od 22.000 na 45.000.* Vietnamski St. Moritz, Dalat, 200 km oddaljen od Saigona, je kot višinsko zdravilišče posebno priljubljen in še zmerom vzdržuje hitre letalske zveze s Saigonom — skratka: »Oddahnite se v Dalatu!« — Komur pa je več do kulture, več do fotografiranja kakor do ogorele polti, ta lahko krene nekoliko dalje, v nekdanjo prestolnico Anama; Hue in tam napravi nekaj posnetkov templjev in palač nekdanjih kraljev ali pa najame — saj tudi ljubkosti azijskih devic ni zametavati kot kulturne dobrine — nekaj mladih deklet, da ga prevažajo po reki Hue. Skratka: «BEA PASHA IN HUE!» Nekaj kilometrov stran pa padajo napalm bombe, gorijo vasi in se otroci izpreminjajo v žolico.

ABC

Če se omejimo — in takšna nevarnost obstaja na primer v gibanju proti atomski bombi — samo na boj proti »atomskemu orožju«, potem sami sebe osramotimo kot pravi abecedarji naše dobe, kot učenci, ki so obtičali pri črki A. Dandanes veliko ljudi verjame, da orožja B in C, bakteriološka bojna sredstva, kemična bojna sredstva in nova mehanična orožja, kakor je na primer ameriško »Lazy Dog«, katerih proizvodnja dandanes cvete in katerih poskusni laboratoriji v Vietnamu se večajo iz dneva v dan — veliko ljudi torej še danes verjame, da ta orožja ne bodo tako neposredno pogubila človeštva kakor atomsko orožje in da so zato manj nevarna. Vsi ti ljudje pa se strašno varajo. Usodno je namreč, da označujejo ta nova orožja kot »le relativno nevarna« in kot »konvencionalna«, če se celo ne sprijaznimo z njimi, češ da so humana; zavedamo se namreč, da nam atomsko orožje grozi s popolnim uničenjem. Zato, ker nam je postala ta grožnja merilo: zato atomska bomba odloča o tem, kaj naj velja danes kot »humano«. Z drugimi besedami: nova orožja izdelujejo in jih vsak dan v Vietnamu uporabljajo in preskušajo v varstvu grožnje z atomskim orožjem. To orožje je torej v resnici nekakšen »ščit«, vendar ne v tem smislu, v katerem to besedo navadno uporabljajo usmerjevalci javnega mnenja. Zakaj z atomsko grožnjo nista zavarovana morda mir ali človeštvo, marveč pro-

*Podobno je v Južni Koreji, kjer so pokopališča, ki v njih počiva milijon vojnih žrtev, postala priljubljen potovalni cilj. Po uradnih južnokorejskih virih je leta 1966 obiskalo južno Korejo 45.000 izletnikov.

izvodnja tistih uničevalnih orožij, katerih učinek ni totalen. In prav to funkcijo atomskega orožja: nalogo namreč, da zavaruje izdelovanje drugih vrst orožja, moramo prav tako odločno pobijati kakor atomsko orožje samo.

Najrevnejši

Kdo obtožuje?

Mi? Mi, Russellovo sodišče?

Nam to ni potreba. Mi zbiramo, preverjamo in objavljamo podatke.

Obtožbo pa prepuščamo Američanom samim.

Zakaj ni je obtožbe, ki bi bila strašnejša od tistega uradnega ameriškega poročila o 77.000 tonah bomb, s katerimi je skušala Johnsonova vojska marca 1967 iztrebiti Vietnamce oziroma rešiti svobodo svobodnega sveta. Ni je obdolžitve, ki bi bila bolj neovrgljiva, kakor je lastna obtožba samih Američanov. 77.000 ton, kaj pomeni ta številka?

Ta številka pomeni, da je bila Koreja, ki je morala vsak mesec prenesti le 17.000 ton bomb, celo v svojih najhujših dneh srečna dežela.

Ta številka pomeni, da je bila Anglija v strahotnih dneh »bliskovite vojne« pravi raj, saj je znašala skupna tonaža bomb, ki so padle na Anglijo v vseh petih letih druge svetovne vojne, manj od količine, ki pade vsak mesec na Vietnam. Ne, ni ga sodišča, ki bi lahko izreklo nad Američani tako uničujočo sodbo, kakor je tista, ki so si jo izrekli sami.

Človek se ves v strahu in poln sočutja sprašuje: kako za božjo voljo se bodo Johnsoni, Ruski, MacNamare in Westmorelandi — kako se bodo ti reveži ubranili vseh teh obtožb?

Blagoslov avtarkije

Kot »avtarkične« veljajo dežele, kakor je znano, tedaj, če niso navezane na uvoz od zunaj in trošijo samo domače proizvode.

Očitno se dandanes pri ameriških četah v Vietnamu oblikuje neki nov tip avtarkije. V razliko od vojakov v prejšnjih vojnah, tistih pomilovanja vrednih revežev, obsojenih na to, da bodo morali v tujih deželah, ki naj bi jih zavzeli in opustošili, uživati tujo hrano in pustiti, da jih pokosi v tujini izdelano orožje — so sedanji ameriški vojaki ne samo deležni sreče — saj to so uživali že v drugi svetovni vojni — da lahko vsepovsod in v vsaki džungli pijejo svojo domačo koka kolo in si ogledujejo svoje doma naslikane pin-up prsi, marveč imajo celo to srečo, da so vsepovsod in v kateri koli džungli deležni prave ameriške smrti, *the American way of death*: postajajo namreč žrtev domačih proizvodov, proizvodov, katere so kot davkoplačevalci sami pomagali financirati, ki so jih nato (kar je prav tako tolažilno) njihovi ameriški vojaki *back home* izdelali in ki so jih končno spet njihovi ameriški rojaki poslali v Vietnam in jih izročili južnovietnamskim zaveznikom. Vprašanje zase je namreč, po kakšnih poteh ti proizvodi končno pridejo v roke Vietkongu;* vsekakor pa je

* Po nekem poročilu agencije AP 13. 11. 1966 je pokradenega ali potratnega skoraj 40 %, fonda pomoči ZDA in blaga, ki ga Združene države pošiljajo v Južni Vietnam.

s tem, da pada ameriško orožje v roke sovražniku, poskrbljeno, da ostane »vse lepo v družini«, saj torej Američani niso samo proizvajalci in špediterji smrti, marveč tudi njeni potrošniki. Kljub ovinku prek Vietkonga ali pravilneje rečeno: s pomočjo Vietkonga, ohranijo Američani monopol izdelovanja orožja in ideal avtarkične potrošnje. Izstrelek, ki ga je ameriški vojak omogočil kot davkoplačevalec, torej ni napravil samo eden izmed njegovih bratov, eden izmed njegovih svakov pa poslal v Vietnam, marveč ga je ameriški vojak tudi čisto sam — s svojo smrtjo — konzumiral.

Poleg tega pa nasprotnik z uporabo v Združenih državah proizvedenega orožja preprečuje tam zastoj proizvodnje in tako sili Američane k nadaljnemu proizvajanju, in to ne samo številnejših primerkov tistih vrst orožja, ki jih že zdaj uporabljajo in so se obnesle, marveč tudi — (saj gre prav za boj proti lastnemu orožju, ki je prišlo v roke sovražniku), v proizvodnji novih, boljših vrst orožja. Skratka: *Amerika ima zdaj priložnost, da konkurira sama sebi.*

Če je v tem mehanizmu akumulacije sploh kdo, ki zasluži, da ga pomilujemo, potem je to ubogi sovražnik, saj niti ne sluti, kako nepogrešljivo vlogo igra: vlogo nameščenca — in to še neplačanega povrh — ameriške industrije. Zakaj o tem ni dvoma: brez njegovega vsakdanjega sodelovanja (pri čemer pa gre seveda kdaj pa kdaj tudi kakšen Amerikanec po zlu — a v katerem obratu ni nezgod?) ne bi bilo zagotovljeno stalno stopnjevanje in izboljševanje ameriške proizvodnje. Bogu se moramo zahvaliti, da imamo sovražnika. Nedavno tega je Johnson določil neko nedeljo za »dan molitve«. Mar ne bi bilo morda primerno, gospod predsednik, če bi kakšno kasnejšo nedeljo nekoč določili kot: »dan zahvale sovražnikom«?

Prav tako pa končno tudi ne bi smeli pozabiti, kakšen blagoslov so človeške zmote. Nič ni boljšega od pomot. Včasih se namreč ameriški vojski posreči, da tista orožja, katerih ji Vietkong slučajno ni pokradel, porabi zato, da z njimi napada svoje lastne oddelke. Te zmote niso samo človeško razumljive, marveč se, kakor rečeno, tudi zelo izplačajo. Saj se pri tem troši — nič manj kot pri bojih z Vietkongom — ne samo orožje napadalcev, marveč tudi napadencev (v obeh primerih gre za ameriško orožje, neredko tudi za isti tip). Nadaljnja proizvodnja tega orožja je s tem torej dokončno zagotovljena.

Basically Haters

Po veličastnem uspehu »pomladne mobilizacije« leta 1967 proti napadu na Vietnam — in o veličastnem uspehu lahko govorimo že zategadelj, ker je ta mobilizacija spravila na noge sto tisoče ljudi — predsednik severnokalifornijske sekcije SANE očitno ni videl pred seboj nobene nujnejše naloge, kakor da se čim bolj oddalji od te množične izjave. V ta namen je označil organizatorje te mobilizacije kot »basically haters«. Izjavil je torej, da ti ljudje niso »v bistvu nič drugega kakor ljudje, prežeti s sovraštvom«.

Prav je imel. Takšni smo, zares.

Ampak od kdaj je vendar sramotno, če človek sovraži zlo: na primer če sovraži genocid in udeležbo pri genocidu; in če sovraži tiste, ki delajo zlo, na

primer tiste, ki nas silijo, da sodelujemo pri genocidu, in pa tiste, ki pokrivajo resničnost svojega genocida. Od kdaj naj bi bilo sramotno sovražiti takšno početje in takšne ljudi? Mar je res še kaj bolj mrzkega, bolj zoprnega kakor obrekovati svoje soljudi, jih žigosati za ljudomrzneže brez navedbe razlogov njihovega sovraštva in tistega, kar sovražijo in ali je še kaj bolj mrzkega, kakor je to, da se skuša obrekovalec, ki bi najraje samega sebe označil kot prijatelja miru, s svojim obrekovanjem prikupiti tistim, ki se ne borijo proti vojni? Ali pa celo tistim, ki mu pomagajo razpihovati vojno? Ali celo tistim, ki vojsko neposredno zanetijo?

Ne, kaj bolj mrzkega, zoprnega in sovraštva vrednega si je že težko predstavljati. Seveda si je pa težko predstavljati kaj bolj praktičnega. Zakaj sodobnik, ki smo ga ožigosali za »čistega sovražnika«, velja s tem hkrati tudi za človeka, ki je (kakor se reče v tem narečju bedakov) »*obtčal v povsem negationem svetu*«. S tem pa seveda postane njegov antipod, torej vojni hujskač, predstavnik tako imenovanega »pozitivnega« (karkoli naj že to bo), če že ne celo predstavnik ljubezni. Večjo uslugo kakor je tista, ki jo je predsednik organizacije SANE izkazal »jastrebov«, bi tem ljudem komajda lahko napravil. Ni nam potreba poudariti, da je človek, ki izkazuje takšne usluge, pač upravičen, da ostane član kakšne organizacije za ohranitev miru, vsekakor tako zdrave, kakor je tista, ki se ne imenuje po naključju »SANE«.

Oboje ali nič

Nazori Carmichaelsa,

da je boj proti vojni v Vietnamu in za državljanske pravice eno in isto;

da je v moralnem pogledu nedosledno in zato navsezadnje tudi brezuspešno bojevati se za te pravice, če se pusti človek pri tem uporabiti kot orodje imperializma, torej zato, da uničuje življenjske pravice drugih narodov;

in da se še celo ne more zavzemati za lastne »državljanske pravice«, če nastopa drugje kot poklicni vojak, na primer kot častnik, ki ogroža ali ruši pravice drugih narodov.

Ta spoznanja, da se namreč človek ne more hkrati zavzemati za dva cilja: za lastno enakopravnost in za odvzem pravic drugim narodom, so, žal, za večino nebelega prebivalstva sveta vse prej kakor sama po sebi razumljiva. Zdi se, da se je neznanska priljubljenost Martina Luthra Kinga takrat vsaj nekoliko zmanjšala, ko je pri demonstracijah med »pomladno mobilizacijo« sicer pozno, toda vendarle nedvoumno izrazil svoje nasprotovanje do vietnamske vojne. Nebela ljudstva pač ne sprevidijo (saj so dialektike seveda prav tako nevešča kakor belci), da se morajo odločiti, ali naj se hkrati zavzemajo za »civil rights« (državljanske pravice) in za konec vojne v Vietnamu ali pa za nobenega izmed teh dveh ciljev. Črnici so celo prepričani, da tisti, ki sodeluje kakor Martin Luther King* v gibanju proti vietnamski vojni, razsipa in troši svoje energije, namesto da bi jih posvečal samo lastnemu gibanju. Zalosten zgled za to pomanjkanje uvidevnosti je Joseph McNeil, ki je pred sedmimi leti, 1960, organi-

Op. prev.: beseda »sane« pomeni v angleščini zdrav, zlasti duševno zdrav.

* Znani politični voditelj ameriških črncev, ubit 4. aprila 1968 (op. prev.)

ziral kot tako imenovani *sit-in* v nekem lokalu v Severni Karolini, kjer mu kot črncu niso postregli, pri čemer je tvegala zaporno kazen. Človek bi kar obupal, ko izzve, da isti McNeil zdaj izjavlja, da je ponosen, ker ima za seboj kot oficir že več kakor štirideset »Combat Support Missions« in da se čuti kot »military man« ter da je prepričan — človek komaj verjame lastnim ušesom — da imamo v Vietnamu opraviti nekaj, kar je »worthwhile«. Worthwhile zares. Dejstva, da zdaj ruši svobodo, za katero se je zavzemal kot borec za državljanske pravice in si zase še zmerom obeta, se ne samo več ne zaveda, marveč se mu zdi, da moramo »mi« (pri tem misli na Združene države) zmagati v vojni, ker smo se pač zapletli vanjo. Ta argument pa bi seveda z isto pravico lahko uporabili nasprotniki gibanja za državljanske pravice. Poleg tega pa se omenjenemu častniku tudi zdi, da je gibanje za državljanske pravice še zmerom vse prepočasno. Če je to res (in seveda je res), potem mora krivdo za takšen razvoj naprtiti tudi samemu sebi. Zakaj s tem, da se vojskuje v Aziji, ruši — v razliko od Carmichaela, ki je zvezo spoznal — gibanje, za katerega se navidez zavzema: vsaka krogla, ki jo bo izstrelil v Vietnamu, »bo udarila nazaj« in zadela katerega izmed njegovih pristašev v Združenih državah.

Blamaža

Kako dobro se je še godilo Karlu Krausu! Zakaj ne glede na to, ali je s postmehom, s katerim je obsipaval svoje žrtve, zares osramotil svoje bedaste, prostaške in s krvjo omadeževane sodobnike in ali se mu je zares posrečilo, da je vsaj nekoliko ublažil prostaštvo sveta, v katerem je živel — nepojmljivo se mi zdi, da bi se mu zdel ta uspeh docela nemogoč. Brez takšnega upanja bi bilo njegovo neutrudljivo prizadevanje zagonetno. Mi pa celo tega najskromnejšega upanja nismo deležni.

Pri blamaži so zmerom potrebni trije: nekdo, ki blamira drugega, neki drug človek in kočno — zakaj brez občinstva ni nobene blamaže — je potreben še tisti, pred katerim se ta drugi človek blamira.

No, ljudi, ki jih je treba blamirati, dandanes gotovo ne primanjkuje. Prav tako nam ne manjka mož, ki so sposobni blamirati tiste, ki to zaslužijo in ki so do tega tudi moralno popolnoma upravičeni. Kako pa je z občinstvom? Mar danes obstajajo še skupine ali ustanove, pred katerimi bi se lahko blamirali tisti, ki to zaslužijo? Skupine ali ustanove, ki bi blamirance ali tiste, ki pridejo za to v poštev, zares dojele kot blamirane? *Pred kom* se je na primer Adenauer blamiral, ko je brez vsake osnove in ne da bi bil čutil sploh dolžnost predložiti vsaj senco kakšne osnove, označil revijo »Spiegel« kot »Brezno izdajstva«? In *pred kom* se je blamiral Augstein, ko je kljub tej nesramnosti mirno sedel z Adenauerjem za mizo in sta prijazno poklepetala? In *pred kom* se je — da navedemo najvulgarnejši primer — blamiral Johnson, ko je poslal komika Boba Hopea, da bi zabaval v Vietnamu tamkajšnje morilce. češ, da »brez Boba Hopea ni nobena vojna prava vojna«? In *pred kom* se je blamiral tedaj, ko je ocenil te besede, ki so se mu očitno zdele nadvse komične, kot zrele za natis in jih prepustil časopisnim agenturam? Ponavljam: *pred kom*? Morda pred nami. Evropejci? Nikar si nič ne domišljajmo. Niti za las nismo boljši od

tistih, ki živijo onstran oceana. Saj v istem časopisu spet srečamo, celo v istem članku, samo deset vrst dalje, človeka, ki je poslal tega pavliho na bojišče, kot nadvse spoštovanega predsednika Združenih držav, ki ga je treba seveda jemati zelo resno.

Ta primer naj nam bo za zgled. Zdaj si pa oglejmo vse tiste igralce, ki so sodelovali pri tej burki.

Mar se je Johnson domislil, da se je s svojim prostaštvom blamiral ali da bi se vsaj lahko blamiral?

Ne.

Ali se je Bob Hope, ko ga je Johnson imenoval za pavliho krvolokov, domislil, da je s tem pravzaprav blamiran ali da bi bil vsaj lahko blamiran?

Ne.

Mar so se domislili dopisniki časopisov, da so Johnsona in Boba Hopea s svojimi poročili blamirali ali da bi ju lahko blamirali?

Ne.

Ali pa jih je morda preblisnila misel, da so blamirali sami sebe ali pa da bi se vsaj lahko blamirali, saj so to prostaško novico priobčili, ne da bi se bili ob njo spotaknili?

Ne.

Ali se niso morda domislili, da so se s tem blamirali ali da bi vsaj lahko blamirali svoje bralce, saj so od njih vendar pričakovali, da se jim bo zdela vietnamska vojna zdaj zabavna, ko so v zvezi z njo navedli šaljivčevo ime?

Ne.

In ali so morda bralci sami spoznali, da so se s svojo duševno lenobo ali pa s tem, da so se zabavali pri tem prostaštvu, blamirali ali da bi se vsaj lahko?

Tudi ti niso.

Ne, dandanes ni več mogoče nikogar blamirati, saj ni več nobenih instanc, pred katerimi bi se bilo mogoče blamirati. In sramotno dejstvo, da to ni več mogoče, visi pravzaprav v zraku, zakaj kdo se čuti zaradi njega blamiranega, kdo bi se sploh čutil zavoljo tega blamiranega? »Defficile satyram non scribere«, so nekoč rekli. Lepi časi so bili to! Zakaj dandanes bi se moralo pravzaprav reči, saj grozi roki, ki nič več ne ve, za koga pravzaprav piše, stalna nevarnost, da ohromi: »Difficile satyram scribere«.

Crimes within a crime

Sicer je nujno potrebno zmerom znova opozarjati na to, da uporabljajo Američani takšne vrste orožja, ki ga prepoveduje mednarodno pravo, na primer napalm bombe; in da preizkušajo učinkovitost raznega orožja na ljudeh, na primer tako imenovane »Lazy Dogs«, sestavljene iz več tisoč jeklenih drol-

cev; opozarjati na to, da uničujejo templje, bolnišnice in otroške domove. A kljub temu: če bi se omejili samo na to, da bi žigosali te zločine in proti njim protestirali, potem bi vzbudili docela napačen in zmotljiv vtis. Vtis namreč, da napadu na Vietnam v moralnem in pravnem pogledu pravzaprav ne bi bilo kaj oporekati, samo če bi napadalci uporabljali namesto napalma takomenovana »konvencionalna orožja« in če bi rušili namesto templjev in cerkva samo »konvencionalne« stanovanjske hiše, če bi ne pobijali bolnikov in otrok, marveč samo »konvencionalne« ljudi. Nikakor ne smemo vzbuditi vtisa, da je naše prepričanje takšno. Nedvoumno moramo vedno znova poudarjati: pravi zločin ni v tem, da napadalci uporabljajo določeno orožje namesto kakšnega drugačnega orožja; marveč v tem, da sploh uporabljajo orožje; ne v tem, da so porušili to ali ono določeno hišo namesto kakšne druge; marveč v tem, da sploh rušijo hiše; njihov zločin ni v tem, da so »likvidirali« določenega človeka namesto kakšnega drugega, marveč v tem, da ljudi sploh »likvidirajo«. Zločini, na katere navadno opozarjamo, so samo »zločini druge vrste«, zločini v okviru mnogo hujšega zločina: napadalne vojne same po sebi. *Crimes within a crime.*

Crimes before the crime

Ni dovolj, če opozarjamo na tiste vojne zločine, ki jih počenjajo »Special forces« ali »Leather necks«. Nič manjši od teh zločinov ni namreč zločin, ki se je zgodil že prej: zločin, ki obstoji v tem, da normalne in spodobne Američane že poldrugo leto dresirajo za tisto, kar čisto odkrito označujejo kot »unconventional warfare«; torej za mučenje in podobne reči. Ker pa je pouk v »unconventional warfare« isto kakor spreminjanje ljudi v hudodelce, je ta vzgoja prav tako kriminalna, kakor so zločini, ki jih zakrivajo s takšnim poukom v zločince spremenjeni ljudje.

Divina commedia

Najbolj strahovito pa se uresničuje tisto, kar sem zatrdil že pred petnajstimi leti, čeprav sem tedaj še pretiraval: če namreč videz (na primer televizijskih iger) nastopa realistično, potem je nujno, da ljudje razumejo realnost kot zgolj videz, torej strahotno napačno. Današnjega gledalca filmi, ki jih prikazuje televizijski program o pokolih v Vietnamu, nič več ne razburjajo, saj se po svojem slogu, pa tudi glede količine prelite krvi, prav nič ne razločajo od morilskih grozljivk, ki jih je navajen gledalec televizije vsak dan požirati.

Letos pa se je dialektika o bitju in videzu preobrnila. Že pred nekaj leti so trdili, da ima fotogenični kandidat za predsednika več upanja na uspeh kakor nefotogenični kandidat (in zares se je moral Kennedy zahvaliti za svojo zmago nad Nixonom *tudi* kakovosti svoje slike, zdaj pa kaže, da je že sama fotogeničnost nekega človeka zadosten dokaz o sposobnostih za opravljanje predsedniške funkcije. Vsekakor v Združenih državah že »resno« razpravljajo o možnosti, da bi bil izvoljen za predsednika filmski igralec Ronald Reagan, torej nekdo, čigar nazori, če pomotoma sploh kakšne ima, doslej še niso znani, a tudi smejo ostati neznani, saj zadostuje že to, da je občinstvu, ki šteje 200 mi-

lijonov znan njegov obraz, da to občinstvo pozna njegove kretnje in njegov *smiling*, njegov nasmešek. Prav lahko si mislimo, da bo dosegla ameriška tragedija vsega sveta svoj višek pod vodstvom nekega komedijanta.

Cena za jez

Cena, ki jo je treba plačati za »Freedom of Speech« (svoboda govora, op. prev.) ni ravno nizka, ta svoboda je lahko celo zelo draga. »Če boste prihodnjič spet potrebovali kakšen jez.« je rekel predsednik Johnson senatorju Churchu iz države Idaho, ko je ta izkoristil svojo pravico do svobodne besede in kritiziral Johnsonovo vietnamsko politiko ter se pri tem skliceval na uvodnik Walterja Lippmanna, »potem se drugič raje obrnite na gospoda Lippmanna in ne name«. Z drugimi besedami: senator lahko upa, da bo uspešno zastopal svojo državo v Johnsonovem režimu samo tedaj, če se bo že v naprej odrekel pravici do ugovora, torej »Freedom of Speech«.

Demokracija

Najprej opredelitev: demokracija je pravica vojaško napasti tiste, ki so vas v določenih okoliščinah pri volitvah premagali. To pravico pa imate zato, ker demokracija vendar pomeni »pravico ne strinjati se z drugimi« in je vojaški boj le ena izmed metod, s katerimi se takšno nestrinjanje uresničuje.

Te besede niso šala in tudi šaljive niso. To je namreč izjavil, kakor poroča list Washington Post, 14. maja 1967 maršal Ky na neki tiskovni konferenci. Dobesedno se je ta izjava glasila: »I am going to fight him (the winning candidate with whom he disagrees) militarily. In any democratic country you have the right to disagree with others.«

Sedaj vemo, kakšno vrsto demokracije podpira demokrat Johnson in žrtvuje zanjo na stotisoče Azijcev in tisoče Američanov na oltarju svobodnega sveta.

Dialektika veličine

Prav tako naivna, kakor je oglarska vera zaostalih, je vera inženirjev, vera pristašev slepega tehničnega napredka. K tej slepi inženirski veri spada tudi prepričanje, da pomeni vsako povečanje kakšnega aparata ali vsaj povečanje zmogljivosti tega aparata, nujno napredek. Najnovejši zgled za to je dejstvo, da so rušilni koeficient atomskih bomb tudi potem še stopnjevali, ko so pošasti, ki so bile že na voljo, zagotavljale uničenje vsakega možnega nasprotnika.

Že nekaj let pa se zdi, da ti naivneži niso več tako trdni v svojem prepričanju. Američani so namreč morali spoznati, da *so nekatera orožja prevelika* in da nekaterim situacijam človek prav zato ne more biti kos, ker je premočan; spoznali so na primer, da prav s tistim orožjem, ki dokazuje njihovo absolutno premoč, ne morejo rešiti nalog, ki so si jih naprtili v Vietnamu; spoznali so, da morajo storiti prav nasprotno, da morajo poskusiti in se naučiti hoditi nazaj;

prilagoditi se razmeram in metodam tistih, ki za njimi zaostajajo. V resnici morajo tisti, ki dandanes vodijo vojno, in vsaj tisti, ki se danes vojskujejo proti manj razvitim ljudstvom, postaviti na glavo Zenonov paradoks o Ahilu in želvi. Drugače se Ahilu, ki za stavo tekmuje z želvo, vedno znova zgodi, da želvo zgreši, in sicer zato, ker jo je že v prvem hipu dirke prehitel ter jo zato neprizadeto pustil za seboj.

Nekega dne so morali torej Američani uvideti, da tistih vrst orožja, ki so jih prvotno določili za najobsežnejše cilje, oziroma za uničenje najobsežnejših ciljev, namreč proizvajalnih naprav v visoko industrializiranih državah — da teh orožij proti industrijsko zaostalim nasprotnikom sploh ne morejo izkoristiti, temveč da se morajo prilagoditi zastarelosti svojih nasprotnikov. Dan, ko so to spoznali, je moral biti za Američane kaj žalosten.

Vendar pa spada ta žalostni dan spoznanj že v preteklost. Bilo je mogoče »to make the best of it«. Če se izkaže, da so potrebna orožja, ki jih je mogoče uporabiti proti tehnično zaostalemu nasprotniku, potem je s tem dana tudi neka nova proizvajalna naloga, izpolnjevanje te naloge pa obljublja nov dobiček — nič čudnega torej, če poznamo firme, ki se navdušeno posvečajo predvsem tem novim nalogam. Primer, ki je najbolj pri roki, je seveda osredotočenje industrijske proizvodnje na helikopterje. Njihova vloga v drugi svetovni vojni je bila v primeri z njihovim pomenom v sedanji še majhna, vendar opravljajo dandanes v bojih sredi džungle naloge, kakršnim nikoli ne bi bili kos veliki reaktivci. Seveda pa je ta proizvodnja helikopterjev le eden izmed primerov te industrijske preusmeritve.

Temeljnega pomena pa je to, da se ameriški raziskovalci, zlasti RAND Corporation, že vsaj dve leti ubadajo s paradoksnim vprašanjem, kakšna sredstva naj izumijo, da se bodo čimbolj učinkovito prilagodili »včerajšnji« razvojni stopnji, ki jo predstavlja nasprotnik: razmišljajo o tem, katera »včerajšnja« to je ne prevelika orožja naj zgradijo, *da bi bili kos zastarelim metodam predindustrijskih bojevnikov. Da bi dosegli izenačenje, skušajo »današnji« biti prav tako »včerajšnji« kakor so predstavniki nedavne preteklosti.*

Ni naključje, če trdi neki svetovalec predsednika Johnsona na temelju tega v zastarelost usmerjenega in zato paradoksnega raziskovalnega programa, da tvega Amerika v Vietnamu, da bo izgubila tekmo za Luno. Ta pripomba pa ni samo zato zanimiva, ker v njej nastopa sodobno proizvajanje včerajšnjega kot smrtni udarec proizvodnji jutrišnjega; marveč tudi zato, ker nam kaže, kako samo po sebi je umevna za Johnsonove svetovalce zveza med osvojitvijo Lune in opustošenjem Vietnama: to naj bi bila po njihovem mnenju dva dela enega samega velikanskega, seveda nemilitarističnega, delovnega kompleksa.

Trojna škoda

Več desetletij trajajoče sožitje gigantskih kapitalističnih svetovnih sil s socializmom, ki ga socialistični klasiki prvotno niso predvidevali, je spravilo tudi socialistične sile v zelo kočljiv položaj. Ker te sile ne morejo nerazvitih ljudstev kratko in malo prepustiti težnosti in izsiljevanju imperialističnega kapitalizma, morejo po sili tekmovati s kapitalističnimi državami, primorane so

začeti boj, ki nima s socializmom »samim po sebi« seveda nič skupnega. Odeči pa se tej tekmi socialistične države ne morejo, saj bi to pomenilo kapitulacijo še pred začetkom boja. Dovolj žalostno je, da stane Američane usmrtilcev vsakega Vietnamca tolikšno vsoto denarja, da bi lahko z njim, če bi bilo to v njihovem interesu, več let vzdrževalo mnogo vietnamskih družin. Še bolj žalostno pa je, da so socialistične sile, ki se borijo proti imperializmu, zaradi tega imperializma primorane, da tudi same trošijo svoje proizvodjalne sile in njihove proizvode. Zneski, ki jih je vložila Sovjetska zveza v raketne obrambne naprave in v »mige«, ki jih je izročila Severnim Vietnamcem, bi zadostovali za začetno pomoč, ki bi spravila Vietnamce na noge. Sodobni imperializem ne samo demoralizira prebivalstvo kapitalističnih dežel in redči prebivalce napadenih dežel, marveč tudi sili branilce žrtev na takšne poti, ki ne vodijo k ciljem socializma, vsaj ne naravnost.

Počastitev

Trditev, da ujetnike (ki že s tem, da so bili ujeti, *eo ipso* dokazujejo, da pripadajo Vietkongu) vse od prvega do zadnjega mučijo, bi bila proameriška laž. Tiste ujetnike namreč, od katerih ne pričakujejo nobenega koristnega sporočila, neredko takoj pokončajo (»get rid of them«), to pomeni: »niti ne mučijo jih, *ils ne sont pas dignes d'etre tortures*. Mučijo namreč samo tiste, pri katerih si zaradi njihovega čina ali položaja lahko nadejajo, da jim bodo izdali kaj važnega. Druge ujetnike mučiti bi bilo nečloveško, pa tudi potratno. In če se kaj takšnega vendarle zgodi, se zgodi po pomoti, in motiti se je človeško. Skratka: mučenje pomeni nekakšno počastitev, vsekakor pa prednostno ravnanje.

Funkcije

Visokega uradnika G. so povabili kot pričó na sodni proces, ki ga je začela moluška država zunanjemu svetu na ljubo proti likvidatorjem baranskega ljudstva. »Priča,« je vprašal javni tožilec in mahal pri tem z inkriminiranimi dokumenti, »ali ste sestavili ta poziv za likvidacijo ali ne?«

»Na tako nespecificirano vprašanje,« je odgovoril G., »kot jurist ne morem odgovoriti.«

»Ali hočete morda s tem namigniti, da je sestavil to besedilo kdo drug?«

»Česa takšnega nisem trdil.«

»Torej ste ga vendarle vi.«

»Prav to je tisto, kar vam moram označiti kot nekaj, česar ni mogoče specificirati. Zakaj besedilo, o katerem tu razpravljamo, je sestavil njegov tvorec takrat izključno kot podpredsednik tedanje vlade. Sklep, da se s tem besedilom osebno strinja, je čisto podtikanje. In to podtikanje si prepovedujem. Identificiral se s tem besedilom nisem nikoli.«

Tedaj se je predsedniku sodišča menda posvetilo, kako je s to rečjo.

»Trdite torej,« je nadaljeval tožilec, »da stojite tu pred nami čistih rok?«

Priča je ošvignil z bežnim pogledom svoje manikirane prste.

Le kako morete kaj takšnega sploh vprašati,« je menil in zmajal z glavo.

»Vi govorite o svoji tedanji funkciji in o svoji sedanji funkciji,« je nadaljeval tožilec. »Ali vas smem morda vprašati, v kolikšnem številu funkcij eksistirate?«

Predsednik je namrščil obrvi.

»Čudno vprašanje,« je ugotovila priča. »To je seveda v različnih časih različno.«

»In kako to?«

»Ker je to vedno odvisno od števila služb, ki so mi vsakokrat zaupane.«

»In s tem hočete reči, da niste odgovorni za to besedilo?«

»Če mi hočete s tem vprašanjem,« je odgovorila priča in se zravnala v vsem svojem dostojanstvu, »podtikati, da se skušam izmakniti odgovornosti, vam lahko zagotovim, da sem bil tedaj kot podpredsednik vlade vsak čas naréd odgovarjati za to besedilo!«

»Razumem,« je zamrmral državni tožilec. »Ali bi imeli kaj proti, če bi nam odgovarjali zdaj kot to, kar ste sedaj?«

»Kot to, kar sem sedaj?« se je resno začudila priča.

»Zakaj pa ne?«

»Ker to ni v moji moči.«

»Zakaj pa to ni v vaši moči?«

G-ju ni šlo v glavo, da ga ne razumejo. »Ker se je tisto, kar sem bil tedaj,« je končno razložil, »z zlomom prejšnjega režima tudi samo sesulo. Ker torej sploh več ne obstaja. Kar vam zdaj lahko dam na voljo, je seveda samo tisto, kar sem danes: guverner vrhovnega prezidija. Kot guverner pa bi vas najvljudneje prosil, da me ne zadržujete namesto neke druge osebe, osebe, ki je danes sploh ni več.«

Predsednik je državnega tožilca očitajoče pogledal. Državni tožilec je ta pogled prezrl. »Ali se vam ne zdi, gospod guverner vrhovnega prezidija,« je vprašal, »da bi mi lahko kot to, kar ste danes, povedali, ali ni poleg funkcij, ki so bile zmeraj razlog za to ali ono vaše dejanje, še kaj drugega?«

»Kako to mislite?«

»Ali poleg vaših funkcij ne obstajate morda — tudi vi sami?«

Obema, predsedniku in priči, se je tedaj zazdelo, da nista prav slišala.

»Da, vi sami — tako sem rekel.«

»Žal mi je,« je odgovoril guverner vrhovnega prezidija, in zdelo se je, da je zdaj celo užaljen v svoji časti, »najraje bi videl, da vpišete v zapisnik, kako silno se čudim temu vašemu vprašanju, ki pač ne bi smelo biti nikoli zastavljeno. Tudi vam, gospod državni tožilec, bi moralo biti to znano, saj ste vendar državljan in veste, da nam je naša nova vlada zajamčila nedotakljivost zasebnega življenja — in če izključite naše funkcije, pride v poštev pač samo še zasebno življenje. To nedotakljivost nam jamči celo ustava. Odkrito rečeno: zares sem zaskrbljen, ko ste si upali, čeprav ste državni tožilec, kršiti področje zasebnega življenja.«

Predsednika sodišča se je polotil nemir.

»In ker sem končno državljan tudi sam,« je nadaljevala priča, »se čutim kot takšen dolžnega, da ugovarjam poskusu poseganja v zasebno življenje.«

Tedaj pa je bilo državnemu tožilcu preveč. »Veste kaj?« je vzkliknil. »Vse te funkcije bi morale biti sploh prepovedane!«

Po tem izbruhu je sodna dvorana za nekaj trenutkov obmolnila.

»Gospod državni tožilec.« je posegel vmes predsednik sodišča, »če ste res kot državni tožilec izrazili ta nazor, potem je treba to obžalovati.«

»Ampak prosim vendar!« je vzkliknil državni tožilec. »O tem vendar ne more biti govora!«

»Pač pa?«

»Govoril sem samo kot človek!«

Tedaj je predsednik sodišča dvignil roke, kakor da bi bil državni tožilec s to besedo zapečatil usodo uradne pravičnosti. »Ampak prosim vas vendar.« je vzkliknil tudi on, »kako mi morete kot državni tožilec dati takšen odgovor? In to celo meni kot predsedniku sodišča!« — Pričo pa je odpustil.

Misli iz ledene dobe

Hladilnik ni samo eden izmed tisoč sedanjih aparatov, ki nam olajšujejo vsakdanje delo, marveč tudi tisti, ki najbolj predstavlja današnji čas, saj je pravo utelešenje naše nespodobne predstave o večnosti. Nikoli ne bom pozabil osuplega obraza tedaj šestletne deklice Myrthle, ko je vprašala mamo, kako je mogoče, da se tako dolgo ne usmradimo, čeprav nas ne hranijo v hladilniku. Očitno še ni vedela, da je življenje nekaj takšnega, kar se samo po sebi ohranjuje sveže. Kot sredstvo za ohranitev je poznala samo ledeno omrtvitvev. Vzorec življenja, tudi človeškega, so ji bila jajca, smetana in jetrna klobasa: ta živila pa je seveda res mogoče dalje časa ohraniti samo v hladilniku. To se je zgodilo že pred dvajsetimi leti. Ampak med tem je postalo dekličino vprašanje docela utemeljeno. Za življenje nas sicer še ne dajejo na led, po smrti pa že in celo pred rojstvom — s spermom ravnajo prav tako kakor z mrtveci.

Po smrti: tako na primer potisnejo tiste ameriške fante, ki so jih poslali z namenom genocida v Vietnam in jih je pri reševanju te naloge pomotoma pokosila smrt ter jih je bilo treba zato izločiti iz bojnih vrst, nemudoma potisniti v velikanske, množične hladilnike na saigonskem letališču in jih nato čisto zamrznjene z letalom prepeljati čez Tihi ocean. Nato jih pokopljejo v senci lipovk na domačih pokopališčih, v Bostonu, Dallasu ali Littletownu, kjer jih svojci lahko objokujejo — do svojcev so Američani neprekosljivo rahločutni — ko še ne smrdijo in so še zmeraj čisto sveži — kakor jajca, smetana in klobase.

In ohladitev pred rojstvom: že zdaj delajo načrte, da bodo naše seme uskladiščili v globoko ohlajenih bankah sperme, da bo lahko nekoč, morda po kakšni atomski katastrofi (kdo ve kdaj, morda v prihodnosti, ki čaka naše pravnuke in prapravnike) zaplodilo sinove in hčere. Vendar hudo ohlajeni možgani tehnikov menda niso čisto do konca domislili tega načrta: zakaj nič še ni znanega o hladilnikih — bankah za *jajčnike*, nihče še ni začel vprašanja, v katerih še zdravih naročjih se bo lahko naša močno ohlajena sperma kar na slepo pomešala s slepim ter brez osebnih pomislekov zaplodila novega človeka, novi rod ljudi. To je še zmerom skrivnost. Amen.

Peter Martinsen je — čeprav komaj dvajset let star — pomagal zasliševati ujetih Vietnamcev. Mislite si — to dokazuje njegovo kopenhavensko poročilo o Vietnamu — v kaj se je zapletel. Ta Martinsen je pripovedoval o nekem Američanu, ameriškem zasliševalcu ujetnikov, »interrogatoru«, ki se je pritožil, »that his hands were tired of beating« (da ga bolijo roke od pretepanja).

Tudi ta človek, ta interrogator, je seveda ena izmed žrtev vietnamske vojne. Ko je še ležal v zibelki, mu gotovo niso prepevali, da bo moral nekoč v južnovzhodni Aziji, odkrivati resnico in pri tem tako prenapenjati roke, da bo zvečer komaj še lahko držal v njih nož in vilice — prav tako kakor niso prepevali v zibelki tisočem in tisočem Vietnamcem, da bodo morali nekoč gorjeti kot bakle in napalm kot svetel zglede vsem nerazvitim narodom, kako brezploden je protimperialistični osvobodilni boj.

Postavimo spomenik tudi tistemu človeku, ki ga je omenil Martinsen, reže, čigar roke so bile po večurnem naporu že tako trudne, da niso mogle več tepsti, saj ga je zaslužil. In naj vas potolaži misel, da bodo s tem tudi tisti naši sodobniki, ki raje hranijo svoje usmiljenje za sodržavljanke, prebivalce »svobodnega sveta«, namesto da bi ga potratili v prid borcem za svobodo — da bodo tudi tisti naši sodobniki dobili prilžnost za usmiljenje, ki je zares na mestu.

Ne izsiljevalec, izsiljeni je kriv

Leta 1954 je ponudil Dulles — kakor je sporočil tedanji francoski zunanji minister Bidault — Francozom kar dvakrat atomsko bombo proti Kitajski in proti Vietnamu, za rešitev tedanje vzhodnoazijske krize. Z atomskimi bombami so grozili tudi že med korejsko vojno. In odtlej se veriga atomskih groženj v vzhodni Aziji po zaslugi Združenih držav ni več pretrgala.

Res pa je tudi, da kitajska vlada strahotno podcenjuje neizmerno nevarnost, ki visi nad deželo.

Teh dveh reči ni mogoče kar čez noč spraviti s sveta. Pač pa si moramo prizadevati, da bi popravili docela zmedeno moralno presojo tega položaja, ki je dandanes na dnevnem redu. Zakaj Kitajska velja zdaj za vsaj toliko krivo, kakor Združene države ali pa še celo za bolj krivo grožnje z atomsko vojno; nekateri pa celo skušajo samo njej naprtiti vso krivdo. In človek mora biti zaradi tega ogorčen. Zakaj?*

Ker je res neznosna hinavščina, če označujemo odnos ogroženega, ali recimo kar mirno: izsiljenega, in vedenje ogroževalcev oziroma izsiljevalcev kot enako zavržno v moralnem pogledu, če enačimo stališče izsiljenih, zato ker zmanjšujemo nevarnost, ki jo tvegajo, s stališčem izsiljevalcev, ne: če prve celo označimo za prave in edine krivce. In če celo izsiljevalci sami — kar se dogaja vsak dan v radiu in časopisih — žigosajo izsiljence zato kot zločince, ker se ne uklonijo njihovega izsiljevanju. Od kdaj pa je človek zato kriv, če izsiljevalca ignorira?

* Glej: Edgar Snow: »The other side of the River« stran 96 in Drumond in Coblentz »Duel at the Brink« stran 116—125.

Zato moramo dandanes, kadarkoli naletimo na takšno zmedeno sodbo, vprašati: ali je tisti zločinec, ki ne razume smrtonosnega orožja, s katerim mu grozijo in ga izsiljujejo, in vidi v njem samo papirnatega tigra? Ali je mar zločinec tisti, ki zares in neprestano grozi in izsiljuje s tem orožjem, ki o njem dobro ve, da ni papirnati tiger?

Günther Anders

Prevedel Boris Verbič

LISTNICA UREDNISTVA

Gradivo za peto, vietnamski tragediji v celoti posvečeno številko je naraslo na osem tiskovnih pol in bo zato prihodnja, šesta številka Sodobnosti izšla samo na šestih tiskovnih polah. Prosimo bralce in sodelavce, naj to spremembo obsega sprejmejo z razumevanjem.